

Harriet Bjerrum Nielsen

Feeling gender. A generational and psychosocial approach

Palgrave Macmillan 2017

1

Kön som historisk, kulturell och framför allt emotionell företeelse undersöks av Harriet Bjerrum Nielsen, professor i genusvetenskap och pedagogik vid Oslo universitet, i denna bok som ingår i Palgrave Macmillan studies in family and intimate life. Forskningen utgår ifrån intervjuer med tre generationer norska familjer.

Bjerrum Niensens intention är att utöver förståelse för hur människor tänker och handlar som könade subjekt, även få kännedom för deras emotionella kön och känslornas bidrag i samhällsförändring. Hennes poäng är att människors känslor kopplade till kön är medskapare och drivande i samhällsförändringen. För att förstå samhällelig förändring finns ett behov att studera de historiska, subtila och successiva processerna inom vilka människor blir könade subjekt eftersom dessa processer tycks skapa en psykologisk beredskap för strukturell och kulturell förändring och politiska interventioner, enligt henne. Hon menar att precis som att den tid man lever i inverkar på individens ”känsla av kön”, så sker även ett inflytande genom föräldrarnas och tidigare generationers könsgörande på framtida generationer. I *Feeling gender* undersöks dessa ”feelings of gender” för var och en av generationerna genom temana arbete och omsorg; relationer; kropp och sexu-

alitet; artikulerade reflektioner; praktiker och familjens organisering; samt attityder – hur erfarenheterna från samtliga dessa områden reflekteras i informanternas tankar om jämställdhet som samtida personlig och politisk fråga.

Forskningen bygger på intervjuer med sammanlagt 88 kvinnor och män från tre generationer ur samma familjer från Norge. De flesta intervjuerna genomfördes under 1991. Den yngsta generationen är född 1971/1972, deras föräldrar åren 1919–1953 och den äldsta generationen mellan 1899 och 1927. Eftersom industrialiseringen av Norge påbörjades förhållandevis sent syns även spår av denna omställning, från ett liv på landsbygden och inom fiskeriet hos den äldsta generationen, till ett alltmer urbaniserat liv för de yngre generationerna med förflyttningar och efterföljande klassresor. Några av de intervjupersoner som var ungdomar vid studiens början har senare följts upp och intervjuats när de varit i 30- och 40-årsåldern. På så sätt följer studien både förändringar som skett mellan generationerna, från förälder till barn, och över tid inom den yngsta generationen.

Syftet med studien är att undersöka hur de emotionella aspekterna av kön har förändrats mellan olika generationer och i samspråk med samhällets jämställdhetsutveckling. Analysen följer på detta sätt två spår: för det första handlar det om själva interaktionen mellan samhällets förhandling av kön och könspolitik och den inomsubjektiva ”feeling of gender”, och, för det andra: hur könsgörandet i en generation frambringar nästa generations

emotionella känsla av kön som en reaktion på tidigare generations könsgörande. I materialet framträder stora skillnader både mellan män och kvinnor och mellan generationerna. Från den äldsta generationens män är det till exempel många som berättar om hur de sett sina mödrar slita ut sina kroppar i det hårda lantbruket. Detta har lett till en önskan om ett annat, mindre slitsamt, liv för deras egna fruar och männen talar med stolthet om det liv de kunnat erbjuda sina hustrur i form av den mindre fysiskt påfrestande hemmafrutillvaron. Hemmafru-eran har å sin sida lett till svårigheter för både söner och döttrar ur nästa generation att identifiera sig med dessa mödrar.

Genom att undersöka könsgörande hos informanterna från varje generation, både utifrån barngenerationens eget könsgörande, deras upplevelse av sin kropp och sexualitet och barnens upplevelse av föräldragenerationens könsgörande (som till exempel hur föräldrarna fördelat omsorg och försörjning mellan sig under barnens uppväxtår) kan Bjerrum Nielsen mejsla ut hur både föräldragenerationens syn på kön, kropp och sexualitet och den rådande samhällssynen inverkar på yngre generationers "feeling of gender" samt hur förändring sker över tid. Trots att varje familj gör kön på sitt eget sätt, sker det i stort ändå i någorlunda enighet med "sin tids modell". *Feeling gender* visar hur de förhandlingar som pågår både mellan individerna i generationerna, och inom individerna själva, både leder till samhällelig förändring – och är en konsekvens av dessa. Boken bidrar på så sätt till en utvecklad förståelse av

den sociala förändringen mellan generationerna på en psykosocial nivå.

I slutet av boken redogör Bjerrum Nielsen för de psykoanalytiska teorier hon utgått från i sin analys av de olika generationerna. Här kopplar hon samman generationerna med de olika psykoanalytiska teorierna som varit framträdande under varje generations uppväxt. Den äldsta generationens syn på sexualitet och deras känslor kring kön utgår ifrån en dualistisk och komplementär uppfattning där hur informanterna separerar känsla av identifikation och känslan av begär överensstämmer med Sigmund Freuds (1925) teori om oidipuskomplexet som var rådande under deras uppväxttid. Mellangenerationen förstås i ljuset av Nancy Chodorows *The reproduction of mothering* (1978) där könsgörandet och det emotionella könet förstås utifrån hur individuation och det asymmetriska föräldraskapet genererar könsskillnad i fråga om intimitet och självständighet. För den yngsta generationen, som Bjerrum Nielsen menar har en mer flytande könsuppfattning som yttrar sig både i informanternas emotionella kön och i relation till hur de organiserar den moderna familjen, använder hon Jessica Benjamins *Like subjects, love objects* (1995). Benjamin ifrågasätter idén om den binära könsutvecklingen och ser istället könsgörande som en kontinuerlig förhandling/spänning av skillnad och likhet.

Dessa överensstämmelser var inget Bjerrum Nielsen hade förväntat sig när hon påbörjade forskningsprojektet, utan utkristalliserades när hon jämförde de

olika psykoanalytiska teorier som varit allmänt rådande under varje generations uppväxttid med informanternas känsla av kön.

Jag fann detta avsnitt ytterst intressant då det synliggör att teorier från tidigare paradigm kan vara användbara för att beskriva informanternas känslor för kön och sexualitet, åtminstone när det gäller forskning i retroperspektiv, och att teorierna kanske till och med bidrar till könsgörande i sin specifika tid. Som Bjerrum Nielsen skriver indikerar detta att det inte bara är teorierna som förändrats till följd av kritiskt arbete, utan också de könspsykologier de är gjorda för att beskriva (Bjerrum Nielsen 2017: 274). Bjerrum Niensens val att placera detta avsnitt i slutet av boken är dock lite olyckligt då det hade gynnat läsare som inte är inlästa på psykoanalytisk teori att ha denna reflektion med sig under läsningen av bokens övriga kapitel.

Feeling gender bidrar till en utökad förståelse av det emotionella könet som konsekvens av skärningspunkten mellan nutid, uppväxttid och, eventuellt, psykoanalytiskt paradigm. Boken utforskar könsgörandet genom känslor, men saknar andra narrativ än de heterosexuella. De könsöverskridande handlingar som beskrivs tycks ändå hålla sig inom den för sin tid rådande cisnormativiteten. Bjerrum Nielsen skriver själv att hon i efterhand önskat en mindre heteronormativ utgångspunkt för intervjuerna. En viktig påminnelse om hur forskarens (o)medvetenhet begränsar kunskapsproduktionen. På en metanivå kan tystnaden de heteronormativa narrativen kringgärdas av i sig

själv påvisa hur forskning är del av sin tid, i detta fall en tid då frånvaron av homo- och bisexuellas och transpersoners berättelser kunde gå obemärkt förbi.

Bjerrum Nielsen visar förtjänstfullt den historiska kontextens inverkan på det emotionella könet, könsgörande och socialiseringen in i könade praktiker. Den generation som fostrar/könar nästa generation kommer alltid ha en annorlunda "feeling of gender" än både den föregående och den efterföljande generationen eftersom barnens könsgörande och "feelings of gender" delvis är en reaktion på hur de modeller/föräldrar de fostrats av själva gjort kön, delvis på den samtida samhällsliga ambitionen som de vuxit upp under. Men studien visar även att "feelings of gender" är inomsubjektivt föränderligt över tid. På så sätt finns ingen slutgiltighet utan det emotionella könet och organiseringen av livet kommer alltid att vara öppna för nya vägar och definitioner.

Linn Alenius Wallin

Doktorand i sociologi vid Lunds universitet